

Na území dnešného Iraku vznikla najstaršia civilizácia na tejto planéte – sumerská. Neskôr zažilo toto územie veľmi búrlivú históriu, vystriedalo sa tu veľa pánov a vládcov, pred prvou svetovou vojnou patrilo k Tureckej ríši. Jej vládcovia si vo svetovom konflikte vybrali zlú stranu, stali sa spojencami Nemecka a Rakúska-Uhorska. Arabi žijúci na území Tureckej ríše nenávideli Turkov rovnako ako iné podmanené národy. Veľká Británia dala Arabom prísľub, že ak povstanú proti tureckej nadvláde, po vojne im umožní vznik veľkého arabského štátu. Zároveň však britská vláda dala aj iný prísľub, v tzv. Balfourovej deklarácii sľúbila, že na území Palestíny bude môcť vzniknúť židovský národný štát.

Musíme si pripustiť, že naše informácie na začiatku konfliktu boli nedostatočné a skreslené. Pôvodná argumentácia v prospech zásahu proti Iraku utrpela vážne trhliny. Arzenál zbraní hromadného ničenia sa nenašiel. Irak však určite predstavoval dlhodobú hrozbu. Na začiatku roku 1991 existoval nielen pádny dôvod, ale aj príležitosť na likvidáciu režimu. Príležitosť sa nevyužila a následkom toho boli, okrem iného, masacre šiitského obyvateľstva Saddámovými jednotkami krátko po tom, čo boli šiiti opakovane vyzývaní na vzburu – to však už nenapravíme, hoci správne označenie pre politiku Západu môže byť iba slovo „zrada“. Môžeme sa domnievať, že dôvod na zásah trval ďalej. Nie však na okamžitý zásah ani nie na zásah „bez diskusie“. Nanešťastie, presne takýto zásah prebehol. Spojené štáty išli do konfliktu s dobrou vojenskou taktikou a stratégiou, s technologickou prevahou, ale bez jasnej politickej koncepcie. **Keď niekedy počas ukončovania „hlavných operácií“ povedal Zbigniew Brzezinski (dosť tvrdo), že politická koncepcia pre Stredný východ neexistuje, zaniklo to vo vojnovej vrave a vlasteneckom nadšení.** Išlo však o závažnú otázku. Neskôr to priznávali iní, napríklad Thomas Donnelly z American Enterprise Institute, a to určite nie z lásky k Saddámovi ani z antiamerického resentimentu, ani z pacifistickej ustráchanosti. To, čo sa v kritických momentoch dostávalo na stôl prezidenta Busha, boli zväčša plány „regime removal“, ale nie „regime change“. Inými slovami: všetci vedeli, ako zraziť hlavu tyranovi (aj ako k tomu poskytnúť spektakulárnu mediálnu zábavu), no málokto sa vtedy namáhal s otázkou, ako budovať alternatívny politický systém, či ako zvládať nasledujúce komunálne násilie. Nech už to bola vina kohokoľvek z tých, ktorí si dodnes pohadzujú rôzne „horúce zemiaky“, nenapraví to tak ľahko ani Rumsfeldove nevelmi vydaté cvičenie v aliteráciách na tému: „unknown unknowns“.

.technológia, demokracia, vojna...

Totíž: tých neznámych premenných nie je a nebolo až toľko. Existovali rôzne návrhy a rôzne možnosti postupov. K zásahu by mohlo dôjsť aj neskôr. Bolo možné uplatniť napríklad odstupňované metódy odstrašovania – impozantný zbrojný arzenál USA to umožňoval. Ak by to umožnilo pozornejšie posúdenie politických opcí, bol by to dobre vykúpený čas. Tieto argumenty však zapadli – aj preto, lebo „technológia nepustí“, len čo sa začnú prípravy na akciu – a to je varovná skutočnosť, ktorú treba brať do úvahy, no neslobodno jej dovoliť, aby diktovala politike a diplomacii. Čiastočne tiež preto, lebo aj tá časť americkej opozície, ktorá nebola „proti“, no uprednostnila by rozvážnejšiu debatu, nechcela byť pokladaná za nedostatočne vlasteneckú. A čiastočne (či predovšetkým?) preto, lebo v demokratickom rozhodovaní, ktorého aktéri hľadajú podporu verejnosti, nezavážia argumenty ani rozvaha, ale heslá, ľudové city a masové nadšenie. „Verejná mienka“ je vlak, ktorý sa ťažko rozbieha a rovnako ťažko brzdí. Demokratický politik preto najčastejšie siahne po tom, aby využil „moment sily“, ktorý má práve k dispozícii, a pokiaľ ho „stimuluje“, nerobí tak proti nastúpenému kurzu. V tomto sa „konzervatívci“ pramálo líšia od „liberálov“. A presne toto sa udialo v Spojených štátoch na jar 2003.

.bagdad nie je Saigon

Je jasné, že hlavný problém sa netýkal a nikdy nemohol týkať „hlavných bojových operácií“. Tie prebehli brilantne – proti katastrofálne neschopnému a väčšinou demoralizovanému nepriateľovi. Problém sa však týka skutočnosti klasicky opísanej Clausewitzom. Na začiatku vojnového úsilia sa vyskytuje politický cieľ – a dodajme, že ak nie je jasný, je to zlé. Ten istý politický cieľ sa opätovne vynára do popredia na konci vojnového úsilia – ak je to prekvapením, je to takisto zlé. Jednako, Irak nie je Vietnam. V americkej debata sa objavili argumenty, ktoré hovoria o „vietnamskej lekcii“ v tom zmysle, že mentoraz treba celú záležitosť vybojovať odznova a dôsledne – v Iraku. Ako argumentuje bývalý minister obrany v Nixonovej administratíve Melvin Laird – jediná možnosť, ako odísť z Iraku so čťou a bez porážky, je dôsledná, koncepčná a včasná „irakizácia“ (teda de-amerikanizácia) konfliktu. To je podľa Lairda presne to, čo USA vo Vietname mali urobiť a nakoniec neurobili, čím „vyrvali porážku spomedzi zovretých zubov víťazstva“. Domnievam sa, že tento scenár bude mať vysokú príťažlivosť pre tých pôvodných zástancov vojenského zásahu v Iraku, ktorí túžia vybiť z vojny čo najskôr, a to bez zbytočného vysvetľovania.

Je to politicky lákavé. No obávam sa, že chybné. Nie napriek tomu, ale práve preto, že žiadny „iracký Ho Či Min“ neexistuje. V Iraku nejde o ľavicovo-nacionalistický odboj. Ide o komunálnosektárske násilie (alebo, ak chceme, „etnicko-náboženské“ medzi sunitmi, šiitmi a Kurdmi, ktorých môžeme deliť na podskupiny). Predstavitelia znesvárených strán reprezentujú užšie záujmy, než by boli záujmy „ľudu“ či „národa“. Áno, naozaj sa dá uvažovať o tom, že ak by bol vietnamský konflikt včas „znárodný“, teda ak by sa posilnili kapacity juhovietnamských vládnych síl spolu s uplatnením dôsledných ultimát ohľadom takých krokov ako uskutočnenie slobodných volieb, hralo by to do kariet spojeneckého režimu a krížilo plány Vietkongu. Ale v Iraku je tento postup oveľa menej účinný. Zisk každej zo strán sektárskeho konfliktu plodí strach a nenávisť ostatných, pričom vláda v Bagdade dnes sama situáciu neudrží. Nebude sa môcť spoliať ani na jednotu a poslušnosť vlastných ozbrojených síl, ktoré sa skladajú a musia skladať z príslušníkov rôznych skupín. Ak teda chceme v Iraku slušnejší režim, musíme podporovať trpezlivú politiku dlhodobého vyvažovania, ukazujúcu „mrkvu“ aj „bič“ jednotlivým stranám konfliktu, tlačiac ich k ďalším kompromisom. A to je možné iba s prítomnosťou spojeneckých vojsk. Takýto postup bude vyžadovať citlivú politiku všetkých spojencov – tak voči Iraku, ako aj voči vlastným domácim politickým scénam.

.ak zvíťazi unáhlenosť...

Perspektíva teda nie je ľahká, je však stále otvorená – aspoň pokiaľ sme ochotní vidieť ju jasne. Je načase čeliť skutočnosti, ktorá sa netýka len voličských preferencií, ale aj prijatej záväzku. Opakujem: záväzku. Možno to znie vo svetle povedaného paradoxne, ale osudnou chybou sa môže stať práve to, ak spojenecké armády v krátkom čase odtiahnu z Iraku. To sa, samozrejme, vzťahuje predovšetkým na sily USA. Ale gestá, ktoré prezentujú malí spojenci, ak sa jeden po druhom chystajú jednostranne stiahnuť, ovplyvňujú negatívne cieľ a zmysel celej operácie a môžu tak spolupôsobiť pri budúcej prehre slobodomylových síl v Iraku, ktorých očakávanie by tak v priebehu 12 rokov boli opätovne vyvolané len preto, aby sa stali po druhýkrát obeťou zrady – zrady s krvavými následkami. Ak spojenci odtiahnu z Iraku bez vytvorenia dostatočne bezpečných (teda aj stabilných) podmienok pre novú vládu a občanov Iraku, je takmer isté, že sa tam budú musieť vrátiť neskôr. To však budú čeliť novej situácii, v ktorej sa stratí aj to, čo sa doposiaľ dosiahlo v budovaní inštitúcií. Budú čeliť nemej výčitke ďalších nevinných obetí a hlasnej výčitke tých, ktorí sa iba opätovne utvrdia v tom, že Američanom, Britom a Európanom niet v čom dôverovať.

Peniaze. Irak stojí viac, ako sa čakalo. Američania platia vlastné jednotky, spojencov, aj kompletnú zmenu režimu. Príjmy z ropy nestačia. Potrubia sú navyše ďalším cieľom útokov. Americká vláda sa tak dostáva do identických problémov, akým čelila vo Vietname. Doma platí sociálny štát a v zahraničí vojnu. Výsledok je deficit. Deficit rozpočtu je vyše 400 miliárd dolárov, deficit zahraničného obchodu vyše 600 miliárd dolárov. Dolár samotný stratil tretinu svojej hodnoty proti euru a cena ropy je na dlhoročných maximách. Indexy burzy klesajú, nezamestnanosť – na naše pomery nie síce dramaticky – ale rastie.

Ešte je tu terorizmus, dá sa namietnuť. Keby napriek vyššie napísanému zasadila vojna v Iraku smrteľnú ranu moslimskému terorizmu, stáli by azda obeť za to. Čo teda spôsobila vojna v Iraku terorizmu? Podľa záverov vyšetrovania americkej komisie nemal Irak ani zbrane hromadného ničenia, ani väzby na al-Kájdu alebo bin-Ládina. Záver: vojna v Iraku bola odklonom od vojny proti terorizmu. Vytvorila a otvorila nový front, pričom samotná al-Kájda sa do Iraku musela za Američanmi presunúť. Celkové vyhodnotenie ale šokuje: medzinárodný terorizmus sa posilnil. Pred rokom odhadoval americký generál John Abizaid počet nepriateľských moslimských militantov v Iraku na 5 tisíc. Po zatknutí a zabití stoviek, možno tisícok z nich, sa ich počet dnes odhaduje na vyše 20 tisíc. V októbri 2003 bol počet útokov na americkú armádu a jej spojencov v priemere 25 denne. V októbri 2004 to bolo 70 denne. A počet sa ďalej zvyšuje. V novembri 2004 sa počet útokov v Bagdade z mesiaca na mesiac zvýšil o 400 percent.

Kurdská otázka

Mierové konferencie po prvej svetovej vojne uznali právo národov mať svoje samostatné štáty. Už vtedy sa zjavila kurdská otázka a plán na zriadenie samostatného štátu. Lenže to by znamenalo zmenu hraníc Turecka, Iraku, Iránu a Sýrie. Počas druhej svetovej vojny okupoval Sovietsky zväz časť Iránu a na území pod svojou kontrolou presadil pre tamojších Kurdov určitú formu obmedzenej autonómie.

Po vojne však začali Turecko, Irán i Irak uskutočňovať voči Kurdom politiku, ktorá sa nedá nazvať inak než genocída. Slávni českí cestovatelia Hanzelka a Zikmund navštívili Irak už v čase po revolúcii. Vtedy tamojšia vláda predstierala, že Kurdom poskytuje autonómiu. Čoskoro sa však ukázalo, že išlo iba o formálne gestá. Kurdi v Iraku, Turecku i v Iráne musia viesť ozbrojený boj, aby zabránili hroziacej genocíde. Určite sú medzi nimi takí, ktorí vedia, čo sa svojho času v tomto regióne stalo Arménom.

Husajnov režim postupoval voči Kurdom rovnako ako Turci proti Arménom. Teraz odôvodňujú USA svoj zásah napríklad tým, že Irak používal proti Kurdom otravné plyny. Ponúka sa však otázka, prečo sa nezasiahlo hneď potom, čo svet obleteli drastické fotografie otrávených žien a detí?

Tí, čo teraz začali vojnu proti Iraku, by si mali uvedomiť, že Kurdi sa budú usilovať využiť historickú šancu, aby konečne získali svoj vlastný štát.

Aby bolo hodnotenie úplné, treba sa spýtať aj na to, čo spôsobila vojna vo svete. Irán pochopil, že preventívnemu útoku sa najlepšie vyhne ak bude mať jadrové zbrane. Rovnako ako Severná Kórea. Preto zbrojí. Palestínci si uvedomili, že pokiaľ je americký prezident zamestnaný Irakom, s ich konfliktom sa nič robiť nebude. Štyri roky preto bojujú rovnakým spôsobom. Islamskí teroristi pochopili, že vlády zapojené do vojny v Iraku, najmä tie európske, sú teraz najslabšie. A tak vydierajú. V Španielsku úspešne, v Británii a Taliansku zatiaľ neúspešne. Majú pritom v rukách všetky tromfy a na ich strane stojí aj verejná mienka.

Čo teda ukázala vojna v Iraku? Že Saddám Husajn nemal zbrane hromadného ničenia. Že nemal kontakty s bin Ládinom ani al-Kájdu. Že jeho režim, akokoľvek krutý, mohol byť v porovnaní s jeho nástupcom len menším zlom. Videli sme aj rýchlosť, s akou sa dá vyhrať vojna. Klasická, konvenčná vojna. Nie partizánska vojna v uliciach miest. Vojna v Iraku teda

ukázala, že vojaci vedia plniť vojenské rozkazy, ale nie ideologické objednávky. Že najväčším nepriateľom veľmocenského postavenia Ameriky môže byť jej „veľmocenská“ politika. A predovšetkým, že napriek všetkej svojej vojenskej či hospodárskej sile, je Západ vlastne slabý. Jedni sa boja použiť silu, druhí sa boja nákladov a všetci dokopy svojich vlastných voličov. A tiež poctivej debaty o islame.

Rozhodnutie ísť do Iraku bola chyba. Nie všetkým to bolo jasné predtým. Skúsenosť však káže povedať, že nám je to jasné teraz.